

Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu

NUORTENYHTEISKUNNALLINEN OSALLISTAMINEN KULTTUURI- JA VAPAA-AJAN TOIMINNAN KAUTTA

Increasing the participation of young adults through cultural and leisure activities

Increasing the young adults' participation has become an important goal in society, which is promoted through various forms of programmes and projects. We explore participation in reference to different types of participatory cultural projects and leisure activities that are designed for young adults in 2017–2018 in the Middle-Finland. We interviewed 15 persons, who are employees or voluntary workers in these projects. We study how cultural activities aim to promote greater participation and inclusion of young people in society. The analysis was based on cultural, social, economic, and political dimension of participation. As a result, we suggest that cultural participation should be perceived from the wider perspective, which enables us to consider also those (informal) forms of participation, which are often misrecognized. Young adults' participation can be viewed as a process, which involves small advancements and the development of new skills and networks.

Johdanto

Kansalaisten aktiivinen osallistuminen ilmestyi 1960–70-luvulla tavoitteeksi poliittisiin ohjelmiin ja akateemisiin keskusteluihin (Tomka, 2013). Osallistumisen ja osallisuuden lisäämistä on tarkasteltu erityisesti sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Sosiaalipolitiikassa ei haluttu puhua enää asiakkaista passiivisina palveluiden vastaanottajina, vaan heidät haluttiin myös osaksi päätöksentekoprosesseja (Richardson, 1983, s. 3). Suomalaisessa kulttuuripolitiikassa kulttuuridemokratia on ollut tavoitteena jo 1970-luvulla (Virolainen, 2015, s. 30). Tavoitteena on ollut edistää tasavertaista kulttuuritoiminnan ja taiteen saavutettavuutta sekä vähentää sosiaalista, taloudellista ja alueellista eriarvoisuutta (Virolainen, 2016). 1990-luvulta lähtien kulttuuritoiminnan demokratisoinnin puhetapa on muuttunut. Uusia käsitteitä, kuten kulttuurinen diversiteetti (esim. Saukkonen, 2007), osallistuminen (esim.

Kangas, 2017) ja saavutettavuus (esim. Karttunen, 2012) on noussut mukaan keskusteluihin (Virolainen, 2015, s. 41).

Osallisuuden käsite on noussut keskeiseksi lapsi- ja nuorisopolitiikan välineeksi 2000-luvulla (Bäcklund & Kallio, 2012; Stenvall, 2013). Nuoria on pyritty kasvattamaan aktiiviseen kansalaisuuteen erilaisten osallistavien projektien kautta (nuorisolaki 1285/2016). Tällöin esimerkiksi kannustaminen kulttuuriin osallistumiseen palvelee myös yhteiskuntapoliittisia päämääriä (Virolainen, 2015, s. 35; Jancovich, 2017). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 2019) mukaan 59 prosenttia Suomen kunnista tarjoaa kulttuuritoimintaa nuorille, koska niiden katsotaan edistävän terveyttä ja hyvinvointia. Tällainen toiminta lisää sosiaalista pääomaa, kuulumisen tunnetta, elämänlaatua sekä erilaisia taitoja ja resursseja (Ahola ym., 2010; Nummelin, 2011). Kuntien lisäksi järjestöt ja yhdistykset pyrkivät tarjoamaan nuorille osallistumismahdollisuuksia ja yhteisöllisyyden

kokemuksia järjestämällä erilaista vapaa-ajan toimintaa, kuten työpajoja ja tapahtumatuotantoa.

Artikkelimme käsittelee nuorten osallistamista erilaisten kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvien hankkeiden ja toimintojen kautta. Tutkimusalueena on Keski-Suomen maakunta. Olemme haastatelleet vuosina 2017–2018 henkilöitä, jotka toimivat nuoria osallistavissa hankkeissa. Olemme kiinnostuneet selvittämään, miten kulttuuriin liittyvällä toiminnalla pyritään edistämään nuorten laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Nuorten kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisella on osoitettu olevan hyvinvointia ja osallisuutta lisääviä vaikutuksia (Siivonen ym., 2011; Vilmilä, 2016). Kulttuurin tarjonnan lisääminen ei kuitenkaan automaattisesti ehkäise syrjäytymistä (Heikkilä, 2017, s. 17), ja onkin tärkeää pyrkiä ymmärtämään näitä osallistumisen ja osallisuuden rakentamisen prosesseja syvällisemmin.

Osallistumisesta ja osallisuudesta on tullut 2000-luvulla keskeisiä käsitteitä nuorisotutkimuksessa, erityisesti puhuttaessa nuorten elämää koskettavista erilaisista haasteista, hyvinvoinnista tai syrjäytymisestä. Osallistumisen ja osallisuuden käsitteiden määrittely ja lähestymistavat vaihtelevat eri tieteenalojen mukaan. Esimerkiksi mediakasvatuksen ja taiteellisen toiminnan tutkimuksissa ollaan erityisesti kiinnostuneita, miten aktiivisen osallistumisen kautta voidaan vahvistaa nuorten toimijuutta ja sitä kautta osallisuuden tunnetta (Kaitavuori & Miller, 2007; Laine & Hartman, 2020; Vestinen ym., 2015). Tarkasteltaessa nuorisotyötä, kuntoutusta tai nuorten syrjäytymistä huomio on enemmän siinä, miten osallistumisella voidaan ehkäistä tai vähentää sosiaalisia ongelmia (Gretschel & Myllyniemi, 2017; Romakkaniemi ym., 2018). Kulttuuriin osallistumista taas tarkastellaan tutkimuksissa joko osallistumisena kulttuuritoimintaan (esim. Heikkilä, 2017; Kangas ym., 2018) tai kulttuuristen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta (Mandiola, 2016). Osallistumiseen liittyvän käsitteistön kautta huomio kiinnittyy erityisesti erilaisiin metodeihin ja prosesseihin, joiden kautta nuorten suhdetta ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan

pyritään vahvistamaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kulttuuri- ja vapaa-ajan kentällä nuorten kanssa työskentelevien käsityksiä osallistumisesta ja osallisuudesta. Analysoimme osallistamista erilaisten osallistumisen ulottuvuuksien kautta eli tutkimme minkälaista kulttuurista, sosiaalista, taloudellista ja sosiaalista osallistumista ja osallisuutta kulttuuri- ja taidetoiminnan kautta pyritään lisäämään, ja miten.

Osallistumisen, osallisuuden ja osallistamisen määrittelyä

Nuorten osallistumisen ja osallisuuden lisääminen on laajasti hyväksytty ja tärkeänä pidetty poliittinen tavoite, ja voidaankin puhua erityisesti osallisuudenpolitiikasta (Raivio & Karjalainen, 2013; Virolainen, 2015). Osallistumisen ja osallisuuden tutkimus avaa erityisen näkökulman nuorten syrjäytymiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen, ja onkin tärkeää määrittellä huolella, mistä näiden käsitteiden kautta keskustellaan.

Osallistuminen (participation) voidaan määrittellä yksinkertaisesti osallistumisena johonkin toimintaan (Richardson, 1983, s. 9). Yleensä tutkimuksissa osallistuminen tarkoittaa yhteiskunnallista osallistumista (esim. Mehtäläinen ym., 2017; Puuronen & Saari, 2017) eli se nähdään keskeisenä osana demokratian toteutumista (Gretschel & Kiilakoski, 2012). Määrittelyt vaihtelevat ja vaikuttavat siihen, minkälaisin mittarein ihmisten osallistumista tarkastellaan ja minkälaisia tuloksia osallistumistutkimuksista saadaan (Heikkilä, 2017). Jos suomalaisten nuorten yhteiskunnallista osallistumista tutkitaan esimerkiksi äänestysaktiivisuuden mukaan, saadaan erilaisia tuloksia kuin heidän sosiaalisia verkostojaan tarkastelemalla. Erilaisissa osallistumisen ja osallisuuden luokitteluisissa on korostunut osallistuminen kansalaisyhteiskunnan ja demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä (Richardson, 1983; Siisiäinen, 2010). Siisiäinen (2010, 11) luokittelee eri osallisuuden tyyppejä toimijan aktiivisuuden ja passiivisuuden sekä osallistumisen motivaation mukaan. Tällöin

osallisuus on syvintä silloin kun osallistuminen on aktiivista ja tapahtuu toimijan omasta motivaatiosta. Osallisuus voi olla myös pakotettua tai holhoavaa, mikä voi olla ongelmallista demokratian toimivuuden kannalta.

Richardson (1983) jaottelee osallistumisen suoraan ja epäsuoraan osallistumiseen. Suora tarkoittaa persoonallista kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja epäsuora taas perinteistä poliittista osallistumista, kuten äänestämistä. Luokittelu ei huomio digitalisaation tuomia muutoksia osallistumisen tavoissa. Esimerkiksi medialla on nykyään merkittävä rooli nuorten osallistumisen rakentamisessa (Vesterinen ym., 2015). Osallistuminen voidaan jakaa myös institutionaaliseen politiikkaan ja laajempaan sosiaalisen elämän poliittisuuteen (Mandiola, 2016). Suppean määritelmän mukaan osallistuminen tarkoittaa muodollisia kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja konventionaalisen vaikuttamisen muotoja. Laajassa mielessä se tarkoittaa myös kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta, teknologiavälitteisiä tapoja osallistua sekä myös henkilökohtaista kokemusta osallisuudesta yhteisössä tai yhteisöissä.

Osallisuus on osallistumista haastavampi käsite, eikä sille ole englannin kielessä selkeää vastinetta (Virolainen, 2015). Nuorisotutkimuksessa osallisuuden määritelmät vaihtelevat (Virolainen, 2015, s. 18). Niissä korostuu yleensä joko sosiaalinen tai poliittinen ulottuvuus (Kiilakoski ym., 2012; Kiilakoski & Tervahartiala, 2015; Nivala, 2010). Sosiaalisen määritelmän mukaan osallisuudella kuvataan yhteisöllisyyttä ja kuulumista. Siihen sisältyy keskeisenä kokemuksellinen sekä identiteetin näkökulma. (Anttiroiko, 2003; Kiilakoski ym., 2012; Virolainen, 2015.) Kansainvälisten vertailututkimusten mukaan suomalaisnuorten käsitykset yhteenkuuluvuuden tunteesta kouluyhteisössä ovat huomattavasti OECD-maiden keskiarvoa alhaisempia (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015), mikä osoittaa, että päätöksentekijöiden kiinnostus teemaa kohtaan on aiheellista. Poliittisen ulottuvuuden kautta osallisuus nähdään enemmänkin vaikuttamisena eli kansalaiset eivät pelkää osallistu passiivisesti heille suunnattuun toimintaan, vaan he pystyvät vaikuttamaan pää-

töksentekoon ja suunnittelemaan toiminnan sisältöjä (Kiilakoski ym., 2012; Virolainen 2015, s. 18). Puhuttaessa lasten tai nuorten osallisuudesta poliittisesta näkökulmasta tarkoitetaan usein heidän kuulemistaan eli mielipiteen huomioimista (Kaitavuori & Miller, 2007; Stenvall, 2013). Osallisuus voidaan nähdä tällöin osallistumisen syvempänä tai korkeampana muotona.

Osallistamista on tarkasteltu tutkimuksissa erityisesti poliittisesta näkökulmasta, jolloin se nähdään hallinnon pyrkimyksenä lisätä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elämää koskeviin prosesseihin ja poliitikkoihin (Järvelä ym., 2018; Meriluoto & Litmanen, 2019; Virolainen, 2015). Virolainen (2015, s. 97) on määritellyt kulttuuriin osallistamisen eri tasoja julkisen kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Luokittelun mukaan mitä säännöllisempää ja aktiivisempaa kansalaisten osallistuminen on, sitä enemmän sen kautta voidaan rakentaa myös osallisuuden kokemusta. Alimmalla osallistumisen tasolla on oikeus osallistua, toisella vastaanotto, kolmannella osallistuminen ja neljännellä eli korkeimmalla tasolla toteutuu aito osallisuus. Tällöin osallisuuden kokemuksen rakentuminen edellyttää aktiivista vaikuttamista.

Yhteiskuntatieteissä on kritisoitu osallistamiseen liittyvää politiikkaa (participation policy) ja käytäntöjä. Useissa tutkimuksissa on kyseenalaistettu ajatusta, että osallistuminen tai osallistaminen automaattisesti vähentää eriarvoisuutta ja auttaa marginalisoituja ryhmiä saamaan äänensä kuuluville (Kothari & Cooke, 2001; Kelly, 2004; Siisiäinen, 2010; Williams, 2004). Erilaisilla osallistamistoimilla voidaan korostaa joidenkin ryhmien valtaa toisten kustannuksella, ja usein niistä hyötyvät juuri ne ryhmittymät ja yksilöt, jotka ovat jo aktiivisia ja joilla on jo ennestään valtaa yhteiskunnassa (Clever, 2001). Ihmiset, jotka eivät vaadi tulla kuulluksi, osallistuvat vähemmän ja heidän tarpeensa on helppo sivuuttaa (Richardson, 1983, s. 54–67).

Sosiaalisesta näkökulmasta osallistaminen tarkoittaa sosiaalisten yhteyksien ja verkostojen rakentamista erilaisilla aktivointitoimenpiteillä (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Nuorten yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat sosiaalisia

ongelmia, jotka tuottavat osallistumattomuutta ja osattomuuden kokemusta (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastinparina (Raivio & Karjalainen, 2013). Sosiaalisesta osallistamisesta voidaan puhua kasvatuksen tai ohjauksen kontekstissa (Gretschel & Kiilakoski, 2012) tai se voi olla osa kuntouttavaa toimintaa (Romakaniemi, 2018). Usein osallistamisessa pyritään vahvistamaan molempia ulottuvuuksia, sekä poliittista että sosiaalista. Esimerkiksi Vesterinen ja kollegat (2015) kutsuvat mediakasvatusta ”osallisuuden ajan mediakasvatukseksi”, jossa pyritään vahvistamaan nuorten toiminnallista roolia sekä mediasisältöjen tuottajina että osana luokkayhteisöä.

Tutkimuksessamme kulttuuri ja kulttuuriin liittyvä toiminta ovat välineitä nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen lisäämisessä eli nuorten osallistamisessa. Näemme yhteiskunnallisen osallistumisen ja osallisuuden rakentumisen laajempaan ja moniulotteisempaan prosessiin kuin mitä se näyttää pelkästään poliittisesta tai sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna. Taloudellinen osallistuminen on myös keskeinen osa yhteiskunnallista toimijuutta. Useimmissa tutkimuksissa taloudellinen osallistuminen tarkoittaa osallistumista työmarkkinoille (Cobley, 2013; Khoo, 2010; Lieketseng & Lorenzo, 2016). Esimerkiksi naiset, nuoret, vammaiset ja pakolaiset ovat väestöryhmiä, joilla on heikommat mahdollisuudet osallistua työelämään ja saavuttaa taloudellista itsenäisyyttä sekä sen tuomaa turvallisuutta (Cobley, 2013; Khoo, 2010). Koulutukseen osallistuminen on myös tärkeä osa työmarkkinoita mahdollistaessaan niiden resurssien ja osaamisen hankkimisen, jotka ovat välttämättömiä työelämässä. Taloudellinen osallistuminen on yhteydessä sosiaaliseen osallistumiseen, esimerkiksi työttömyyden on osoitettu vähentävän sosiaalista vuorovaikutusta (Kunze & Suppa, 2017).

Kulutussyhteiskuntaan osallistuminen on toinen osa taloudellista osallistumista. Se tarkoittaa mahdollisuutta tehdä taloudellisia valintoja (Soper & Trentmann, 2008). Baumanin (2005) mukaan olemme siirtyneet teollisuusyhteiskunnasta kulutussyhteiskuntaan, mikä tarkoittaa,

että kuluttaminen ei ole pelkästään perustarpeiden tyydyttämistä, vaan myös keskeinen tekijä identiteetin rakentumisessa ja yhteisöjen jäsenyyden saavuttamisessa. Taloudellinen osallistuminen vaatii myös erityisiä taitoja. Nopean teknologisen ja kulutuskulttuurin muutoksen myötä on noussut huoli nuorten digitaalisista ja taloustaidoista, jotka ovat keskeisiä vastuullisen yhteiskunnallisen toimijuuden rakentumisen kannalta (Kalmi ym., 2019).

Kulttuuriin osallistuminen voidaan määrittellä joko osallistumisena kulttuuritoimintaan (esim. Heikkilä, 2017; Kangas ym., 2018) tai kulttuuristen oikeuksien toteutumisen kautta (Mandiola, 2016). Laajemmasta eli kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta voidaan tarkastella esimerkiksi kulttuurisia kokemuksia, kulttuurista kasvatusta, mahdollisuutta luovaan toimintaan, kulttuuriperintöä, kieltä, arvoja, taiteellista ilmaisua, taiteen kuluttamista, symbolisia merkityksiä tai identiteettiä. Nuoriin kohdistuvissa tutkimuksissa kulttuuriset oikeudet liittyvät esimerkiksi etnisten ryhmien mahdollisuuksiin osallistua yhteiskunnan toimintaan sekä kulttuuri-identiteetin rakentamiseen (esim. Joonas, 2018). ”Kulttuuriin osallistuminen voidaan nähdä myös julkisen kulttuuripolitiikan vallankäytön muotona kansalaisia kohtaan” (Virolainen 2015, s. 97) eli vaikka nuorten kohdalla pyrkimyksenä on tarjota heille kulttuuriin liittyviä toimintoja, on kyse samalla poliittisesta vallankäytöstä.

Kulttuuritoimintaan osallistuminen edustaa suppeampaa määritelmää kulttuurisesta osallistumisesta, ja tällöin keskeiseksi nousee kysymys kulttuuripalveluiden tai -toiminnan saavutettavuudesta (Stevenson ym., 2017). Monissa lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan osallistumisen lisäämiseen pyrkivässä hankkeessa painotetaan koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä ei-osallistuvien nuorten saavuttamiseksi (Virolainen, 2015). Kulttuuritoimintaan osallistuminen voi käsittää kulttuurin kuluttamisen, käytön ja tuottamisen lisäksi myös osallistumisen päätöksentekoon ja suunnitteluun, jolloin ihmisiä ei kohdella pelkästään passiivisena yleisönä (Kangas, 2017; Kotilainen & Olkkonen, 2017). Osallisuus voidaan määrittellä aktiivisena toimijuute-

na: nuori ei pelkästään osallistu toimintaan, vaan hän pystyy vaikuttamaan sisältöihin, joita toiminnalla tuotetaan (Vesterinen ym., 2015). Nuorten aktiivisen toimijuuden rakentaminen ei ole helppo tavoite. Esimerkiksi valtakunnallisen Taidetestaaja-hankkeen (2017–2021) tavoitteena on ollut tarjota lähes kaikille suomalaisille kahdeksaluokkalaisille kulttuurielämyksiä järjestämällä vierailuja taidelaitoksiin. Hanke lisäsi taiteen saavutettavuutta ja vastaanottoa, mutta nuorten rooli taiteeseen osallistujina jäi kuitenkin melko passiiviseksi. (Laine & Hartman, 2020.)

2000-luvulta lähtien on julkaistu useita kansainvälisiä vertailuja kulttuurisesta osallistumisesta (esimerkiksi Euroopan Unioni ja Unesco) (Tomka, 2013). Mittaaminen on haastavaa ja ongelmallista, erityisesti verrattaessa eri valtioiden välisiä käytäntöjä (O’Hagan, 2016; Tomka, 2013; DiMaggio & Mukhtar, 2004). Kulttuuritilastoja on myös kritisoitu siitä, että ne on tehty taidelaitosten näkökulmasta jättäen muut kulttuuriset toiminnot ja toimijat pois (Stevenson ym., 2017). Tilastot keskittyvät kulttuuriin osallistumisen suppeaan määrittelyyn eli ne saavuttavat heikosti muut kulttuuria tuottavat tahot eli kolmannen ja niin sanotun neljännen sektorin toimijat, joiden merkitys kulttuurin kentällä on merkittävä. Ne eivät myöskään tarjoa tietoa osallistumisen vaikutuksista. (Renko ym., 2018.)

Kulttuurista osallistumista on tutkittu myös osallistumisen esteiden kautta (Jancovich, 2017; Kangas & Sokka, 2015; Stevenson ym., 2017). Tätä kysymyksenasettelua voidaan myös kritisoida ja on osoitettu, että taloudelliset, maantieteelliset ja psykologiset esteet eivät ole pääsyy miksi kansalaiset eivät osallistu kulttuuritoimintaan, vaan ennemminkin mielenkiinnon tai ajan puute (Stevenson ym., 2017). Stevensonin ja kollegoiden (2017, s. 101–102) mukaan osallistumattomuus ei ole ongelma niille, jotka eivät käytä kulttuuripalveluita, vaan enemmänkin julkista tukea saaville taidelaitoksille. Toisaalta kritiikki perustuu suppeaan näkemykseen kulttuuritoiminnasta, ja erityisesti nuorten kohdalla taidelaitosten näkökulma on liian suppea kulttuurisen osallistumisen tarkasteluun. Heikkilän

(2017) mukaan kulttuuriosallistumisen tutkimuksissa ovat painottuneet korkeakulttuuriin liittyvät kulttuuritoiminnot, mikä on jo lähtökohtaisesti eriarvoistava asetelma. Erityisesti nuorten kulttuurista osallistumista ei voida tavoittaa tarkastelemalla vain julkisesti tuettuja taidelaitoksia tai niin sanottuja perinteisiä kulttuuritoimintoja.

Verkostoyhteiskunta ja digitalisaatio ovat muuttaneet kulttuurisen osallistumisen luonnetta ja haastaneet traditionaaliset käsitteet, joiden kautta osallistumista on tutkittu. Esimerkiksi tekijänoikeudet, kuluttaminen, tuottaminen, omistajuus ja identiteetti ovat olleet muutoksessa. (Valtysson, 2010.) Digitalisaatio, muutokset mediakäyttätymisessä sekä vapaa-ajan toiminnan rakenteissa ja luonteessa ovat myös muuttaneet kulttuurisia yleisöjä ja kulttuurin kuluttamisen tapoja (Tomka, 2013). Vaikka verkostoyhteiskunta ja teknologian kehittyminen ovat tuoneet nuorille uusia tapoja osallistua ja tuottaa kulttuuria, eriarvoisuuteen liittyvät kysymykset ovat kuitenkin yhtä ajankohtaisia. Kulttuurin käyttö ja kulutus ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen asemaan (Heikkilä, 2017). Nuorten kulttuuriseen tyyliin ja ryhmäytymiseen vaikuttavat yhteiskuntaluokan lisäksi sukupuoli ja etninen tausta (Tolonen, 2010).

Kulttuurisen osallistumisen vaikutukset voidaan jakaa yksilöllisiin ja rakenteellisiin (Kangas & Sokka, 2015). Yksilöllinen näkökulma tarkoittaa, miten osallistuminen vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Rakenteellisessa ollaan taas enemmän kiinnostuneita, miten osallistumisella voidaan muuttaa yhteiskuntaa, esimerkiksi päätöksentekoa, kulttuuri-instituutioita, kulttuuriteollisuutta tai kulttuurin sisältöjä. Kulttuurilla ja taiteella ajatellaan olevan erityisesti hyvinvointia lisäävä vaikutus (Hyypä, 2013). Tämä on heijastunut erilaisina kehittämishankkeina ja tutkimuksina, joissa kulttuuriosallistumisella on pyritty saamaan aikaan myönteisiä vaikutuksia. Nuorten kohdalla erityisesti yhteisöllisillä taidemuodoilla on saatu positiivisia tuloksia aikaan (Siivonen ym., 2011; Vilmilä, 2016). Heikkilä (2017, s. 17) kuitenkin muistuttaa, että on ”idealista ajatella, että taiteen tuominen kaikkien ulottuville auttaisi estä-

mään syrjäytymistä ja huono-osaisuutta”. Onkin tärkeää tarkastella monipuolisesti kulttuuriin osallistumista ja osallistamista, ja pyrkiä ymmärtämään syvällisemmin, miten kulttuuriin osallistuminen voi edistää hyvinvointia tai lisätä laajempaa osallisuutta yhteiskunnassa.

Tässä artikkelissa tutkimme, miten nuorten kanssa työskentelevät määrittelevät osallistumisen ja osallisuuden vahvistumisen prosessia. Olemme kiinnostuneita siitä, miten kulttuuriin liittyvän toiminnan kautta pyritään lisäämään nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Määrittelemme kulttuuriin osallistumisen laajasti eli siihen sisältyvät perinteisen kulttuuritoiminnan lisäksi erilaiset vapaa-ajan toiminnan muodot. Laajan määritelmän mukaan yhteiskunnallisen osallistumisen rakentamisessa on kyse kansalaisten oikeuksista kokea olevansa osa ympäröivää yhteiskuntaa, ei pelkästään kulttuurin saavutettavuudesta.

Aineisto ja metodi

Aineisto kerättiin vuosina 2017–2018 Keski-Suomen maakunnassa. Tutkimuksen aluksi alueen kunnille, seurakunnille, yhdistyksille ja kulttuurisille instituutioille lähetettiin sähköpostikysely, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kokonaiskuva kulttuurin ja vapaa-aikaan liittyvistä osallistumisen projekteista ja toiminnasta Keski-Suomessa. Kyselyssä myös pyydettiin välittämään sähköpostia eteenpäin mahdollisille kohderyhmille.

Tutkimukseen valittiin 15 kohdetta, joiden toiminnassa kulttuuri ja taide muodostavat keskeisen sisällön. Kohteet kuvaavat sisällöllisesti ja toimintatavoiltaan nuorille tarkoitettua kulttuurista osallistumista tukevaa toimintaa Keski-Suomen alueella. Koska olimme kiinnostuneita erityisesti kulttuurin ja vapaa-ajan toiminnan roolista nuorten osallistumisen rakentamisessa, rajasimme aineistosta ulos esimerkiksi nuorisovaltuustot sekä pelkästään työllistämiseen, yrittäjyyden tukemiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja terveyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen liittyvät hankkeet eli ne toiminnot, joiden kuvauksissa kulttuuria ei oltu

mainittu. Myös liikuntaan liittyvät hankkeet jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuskohteiksi valikoiduista toimijoista kerättiin taustamateriaalia internetistä ja erilaisista raporteista. Varsinainen tutkimusaineisto kerättiin toteuttamalla 15 teemahaastattelua. Jokaisesta kohteesta haastateltiin yksi työntekijä tai muu vastuullinen toimija. Yhdeksän haastateltavista toimi tai oli toiminut erilaisissa nuorten kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan liittyvissä kehittämishankkeissa eli kyse oli väliaikaisesta toiminnasta (Taulukko 1). Lisäksi tutkimuksessa haastateltiin kuutta henkilöä, jotka olivat osana pysyväisluonteisempaa toimintaa (Taulukko 2). Kaikkia tutkimuksen kohteita yhdistää se, että toiminnoilla pyritään edistämään nuorten hyvinvointia ja ehkäisemään syrjäytymistä saavuttamalla erityisesti niitä nuoria, jotka eivät kuulu ns. perinteisten taidemuotojen tai kulttuurin säännöllisiin harrastajiin.

Projektien ja toimintojen koot ja budjetit vaihtelevat huomattavasti. Lisäksi rahoituslähteet ja toteuttajatahot ovat monipuolisesti edustettuina.

Tutkimuksen kohteista kahdeksan sijoittuu Jyväskylään, kolme on suunnattu vain maaseutualueille ja neljässä on toimintaa laajemmalla alueella. Yhdeksässä tutkimuskohteessa yhdistykset ovat järjestävinä organisaatioina, kolmessa taideorganisaatioita ja kolmessa kunta. Toimintojen tarkastelu eri sektorien kautta ei välttämättä anna toiminnasta oikeaa kuvaa, koska se jättää varjoon sen verkostomaisen yhteistyön, mikä on luonteenomaista nuorisotyölle. Suurin osa toiminnoista on rahoitettu erilaisilla hankerahoilla, mikä uhkaa niiden jatkuvuutta. Nuorten taidetyöpajat ovat kuitenkin esimerkki siitä, miten erillisen projektin kautta aloitetusta toiminnasta on tullut vakiintunut osa kaupungin nuorisopalveluita.

Haastateltaviksi valittiin ihmisiä, jotka ovat toteuttaneet käytännössä osallistavaa toimintaa nuorten kanssa eli sellaisia informantteja, joilla on näkemystä ja kokemusta siitä, miten kulttuurin avulla voidaan saada aikaan positiivisia asioita nuorten elämässä. Osa oli palkattuja työntekijöitä, osa taas vapaaehtoisia toimijoita. Tutkimuksen haastatellut voidaan määritellä

Projekti (haastateltavien määrä)	Toteuttaja	Sisältö	Ulkoinen rahoitus
Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö (1)	Yhdistys	Vapaa-ajan toimintaa ja yhteisöllistä tukea	STEA
Jo/Jo (1)	Yhdistys	Vapaa-ajan toimintaa maaseudun nuorille	Leader
Landebuusti (1)	Yhdistys	Nuorten aktivointi yhteisökehittämiseen ja yrittäjyyteen	Leader
Taidetestaajat -hanke (1)	Kunta Taidelaitos	Inspiroida nuoria taidekokeilun pariin	Kulttuurirahasto
Älä oletta -hanke (1)	Kunta	Estää vihapuhetta ja edistää tasa-arvoa työ- ja taidepajoissa	OKM
Gameon Jyväskylä (1)	Yhdistys	Pelaamiseen liittyvää koulutusta, työpajoja ja tapahtumia	ESR
Näkyvät -hanke (1)	Jyväskylän yliopisto	Sarjakuvatyoöpajoja	ESR
Mä oon mukana! Projekti maahanmuuttajanuorille (1)	Yhdistys	Integroida suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin	RAY
Nuorten videoprojekti/MLL (1)	Yhdistys	Nuorten äänen tuominen kuuluville video-työpajojen kautta	Itä- ja Sisäsuomen aluehallintovirasto

Taulukko 1. Kehittämishankkeina toteutetut nuorten kulttuurista osallistumista lisäävät toimet.

niin sanotuiksi näköalapaikan asiantuntijoiksi, joiden tieto perustuu sekä koulutuksen kautta saatuun osaamiseen että nuorten kanssa toimimisesta kertyneeseen kokemukseen (Jakonen, 2017, s. 107). Asiantuntijahaastattelujen kautta tuodaan näkyväksi sitä kokemustietoa, mitä nuorten kanssa työskenteleville on työssään kertynyt, ja mitä he näkevät tärkeinä asioina osallistumisen vahvistumisessa.

Haastattelut olivat vapaamuotoisia 1–2 tuntia kestäviä teemahaastatteluja, joissa keskusteltiin ensin yleisesti projektin taustoista, itse toiminnasta ja sen tavoitteista. Haastattelun toisessa osassa informanteja pyydettiin määrittelemään osallistumista ja osallisuutta sekä miettimään osallistumisen kulttuurista, sosiaalista, taloudellista ja poliittista ulottuvuutta oman toiminnan näkökulmasta. Haastatteluaineisto on pyritty käsittelemään analyysissa anonyymisti niin, ettei lukija pysty tunnistamaan,

minkä projektin tai toimijan vastauksista sitaateissa on kyse. Tämän takia emme ole myöskään eritelleet vastaajia iän tai sukupuolen mukaan. Olemme käyttäneet aineiston analysoimisessa laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Olemme luokitelleet haastatteluaineistoa teemoittelemalla sitä yhteiskunnallisen osallistumisen eri ulottuvuuksiin eli kulttuuriseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen ulottuvuuteen.

Nuorten kanssa työskentelevien näkemykset osallistumisesta ja osallisuudesta

Osallistumisen kulttuurinen ulottuvuus

Haastateltavien mukaan kulttuuriin toimintana kuuluu sekä perinteisiä taiteen aloja että erilaisia

Toimint (haastateltavien määrä)	Toteuttaja	Sisältö
Teatterin BackStage toiminta (1)	Taidelaitos	Osallistaa nuoria teatterin toimintaan
Museoprojekti (1)	Taidelaitos	Aktivoida kulttuuritapahtumien tuottamiseen
Nuorten taidetyöpajat (1)	Kunta	Työllistymismahdollisuuksien ja elämän hallinnan lisääminen työpajatoiminnalla
Kulttuuriklubi ja Nuorten kulttuuriyhdistys Tuff (2)	Yhdistys	Edistää luovaa ja omaehtoista kulttuuritoimintaa
Tanssisali Lutakko (1)	Yhdistys	Opettaa tapahtuman järjestämistä ja työelämätaitoja

Taulukko 2. Pysyvänä toimintana toteutetut nuorten kulttuurista osallistumista lisäävät toimet.

mediavälitteisiä ja yhteisölähtöisiä toiminnan tapoja. Lisäksi kulttuuri nähdään nuorten omasta maailmasta nousevina signaaleina ja ilmiöinä, joita on vaikea ulkopuolisen määrittää tai saada mahtumaan mihinkään lokeroihin.

Kulttuuri on sitä mitä me tuotetaan, mitä me tehdään, mitä me saadaan aikaseks, mitä me yhteisönä jotenkin tehdään. Niin siinä mielessä se on tavallaan esimerkiksi sen nuorison oman kulttuurin esille tuomista sen youtube-videon avulla vaikkapa. (Haastateltava 3.)

Taiteellisessa toiminnassa itse prosessi, jossa nuoret joutuvat tekemään paljon töitä päämäärän tavoittamiseksi ja sen loppuunsaattamiseksi nähdään projektien vetäjien keskuudessa tärkeänä.

Että oikeesti ne nuoret, kun ne saa vastuuta niin sitten ja kun ne joutuu tekemään paljon töitä jonkun asian eteen just tapahtumatuotannossa se on niin just semmosta pirstaleista kokonaisuuden hahmottamista vaativaa se työnteko, että kun niille oikeesti antaa sitä vastuuta ja antaa sitä vapautta, niin sen huomaa nuoresta miten iso onnistumisen kokemus nuorille tulee siitä. (Haastateltava 14.)

Sitaatissa korostuu nuorten aktiivinen toimijuus eli nuoria ei kohdella passiivisina kulttuurin vastaanottajina tai yleisönä (Kangas, 2017). Onnistumisen kokemus edellyttää mahdollisuutta vaikuttaa prosessin muotoutumiseen. Tutkimuksissa onkin osoitettu, että nuorten positiiviset taidekokemukset liittyvät usein siihen, että he kokevat pystyvänsä tekemään taidetta omilla ehdoillaan (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015; Siivonen ym., 2011). Kulttuurinen ulottuvuus osallistamisessa voi tarkoittaa myös taiteellisten tavoitteiden tai sisältöjen edistämistä. Erilaiset festivaalit tai kulttuuri- ja musiikkitoiminta eivät pyri pelkästään nuorten osallistamiseen kulttuurin avulla, vaan niissä itse kulttuurin kehittäminen ja edistäminen ovat merkittäviä tavoitteita. Nuorilla on tällöin mahdollisuus päästä vaikuttamaan festivaalien sisältöön ja lisäksi esiintymään.

Nuorten oman kulttuurin edistäminen ei tarkoita pelkästään taiteellista toimintaa, vaan esimerkiksi mopo- tai pelikerhot voivat olla identiteettiä, arvoihin ja luovuuteen liittyviä aktiviteetteja. Tällöin nuorten kulttuuria on pyritty ottamaan huomioon laajemmin tunnistamalla nuorille keskeisiä toimimisen tapoja. Haastattelujen perusteella myös digitalisaatio ja sen mahdollisuudet kulttuurin tuottamiseen, osallistumiseen ja itseilmaisuun (Vesterinen

ym., 2015) tunnustetaan laajalti.

(Kulttuurinen osallistuminen=) Tavallaan se oman tarinan kertominen taiteen keinoin... koska digitaalisuus on niin iso asia ja se on niin matala kynnyks tuoda sitä omaa tarinaa, tuoda sitä omaa tarinaa sinne verkkoon, niin se että kun näyttää olevansa olemassa ja läsnä on osa sitä kulttuuria. (Haastateltava 10.)

Youtube-videot ja verkossa kerrotut tarinat, kuten myös pelikulttuuri, voivat olla lähtökohtia nuorten omasta mielenkiinnosta lähtevälle osallisuudelle. Keskeisin arvo kulttuurisessa osallistumisessa on haastateltavien mielestä nuorten kulttuurisen toiminnan omaehtoisuus:

Meidänkin ohjaajat hyvin vahvasti painottaa sitä, että he ei oo niinkun opettajia, että he tulee paikalle ja syöttää ylhäältä päin asioita, vaan yhdessä rakennetaan siihen kerhoon sopiva kulttuuri nuorten kanssa. Eli nuoret rakentaa sen kulttuurin, kulttuuriset normit, että se on vaan väline se rap lyriikka tai musiikintuotanto tai mikä hyvänsä. (Haastateltava 13.)

Nuorilla on oikeus määritellä oman kulttuurinsa sisältöjä ja muotoja ja tehdä sellaisia asioita, joita he itse haluavat ja joihin he itse sitoutuvat. Pyrkimyksenä on välttää ylhäältä päin alas saneltua toimintamallia, jossa nuoret eivät ole vain projektien vetäjien visioiden suorittajia, vaan heille halutaan synnyttää kokemus, että he itse vaikuttavat kulttuuriympäristöönsä.

Suomen kulttuurirahaston rahoittama valtakunnallinen Taidetestaajat -hanke (2017–2021) vie kolmen vuoden aikana kaikki Suomessa asuvat kahdeksaslukkalaiset nuoret kokemaan erilaisia taide-elämyksiä. Hankkeessa erilaiset taidetyöpajat ja osallistuminen konsertti- ja festivaalitoimintaan lisäävät nuorten osallisuutta myös taiteen arvioijina, samalla pyritään syventämään nuorten suhdetta korkeakulttuuriin ja taidelaitoksiin. Koska korkeakulttuurin harrastamisessa luokkaerot ovat olleet yhteiskunnassamme selkeitä (Heikkilä, 2017), on mielenkiintoista seurata, pystytäänkö hankkeen avulla tätä yhteiskunnallista jakoa loiventamaan. Samalla pystyttäisiin parantamaan julkisten taidelaitos-

ten asemaa kaikkien kansalaisten käyttäminä julkisina palveluntuottajina. Laineen ja Hartmanin (2020) mukaan nuorten rooli osallistujina on tosin jäänyt Taidetestaajat-hankkeessa passiiviseksi. Yhtenä syynä voi olla, että toiminta tapahtui koulun kautta. Erityisesti taidelähtöisten menetelmien onnistuminen edellyttää, että nuoret osallistuvat toimintaan vapaaehtoisesti (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015).

Erilaisissa hankkeissa kulttuurilla ja taiteella pyritään edistämään erityisesti nuorten hyvinvointia ja oma-aloitteisuutta.

Harvoin me tehdään mitään, ei tässä hankkeessa ole tehty mitään pelkästään sen takia, että tässä tehdään taidetta, että kyllähän siellä aina taustalla on ajatus siitä nuoren kasvun tukemisesta [...] Se on aika iso juttu, koska ihmisethän rakentaa sen kulttuurin. (Haastateltava 1.)

Taiteellisessa toiminnassa on kyse lisäksi itseilmaisesta, jolla on myös itseisarvoa:

(Taide=) Väline aikaan saada hyviä asioita. Se on niinkun nuorten kanssa se, että ne yllättää niinkun tosi monet sillä, että yhtäkkiä joku saattaa tulla kestä ei ikinä aattelis... Täällä on monia semmosia, joista löydetään se vahvuus joltakin taiteelliselta puolelta, että taide antaa, tavallaan auttaa sinä, että löytää itsestään jonkun puolen tai jutun ja se avaa taas uusia juttuja sitten. Se on sitä itsetuntemusta, sen taiteen avulla sitä tapahtuu. (Haastateltava 2.)

Oon oppinu sen, että ihmiset tarttee taidetta ja sitä, että sen kautta voi ilmaista niin paljon asioita, mitä ei muuten välttämättä voi ilmaista. (Haastateltava 10.)

Nuorten mahdollisuus itseilmaisuuksiin, itsetuntemuksen ja omien vahvuuksien sekä sitä kautta oman identiteetin löytämiseen taiteen avulla nähdään haastattelussa merkittävänä hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Näkökulma on tällöin kulttuuriin osallistumisen yksilöllisissä vaikutuksissa, eikä niinkään yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamisessa (vrt. Kangas & Sokka, 2015).

Taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus näkyvät nuorten taiteeseen osallistumisessa. Taiteen institutionalisoituminen ja erilaiset taideopilaitokset lisäävät mahdollisuuksia harrastaa, mutta toisaalta ne myös syrjäyttävät taiteen piiristä niitä, joilla ei näihin harrastuksiin ole mahdollisuuksia.

Toimintaa pitäis olla enemmänkin. Että jos kaikki maksaa, se tosi paljon eriarvoistaa, että kaikki ei pääse sen kulttuurin pariin. Mun mielestä katutanssit on yks semmonen esimerkki, missä on tapahtunu tämmönen murros jossain vaiheessa, kun se on menny tanssikouluihin, missä on kallista harrastaa. Niin se on tullu tiettyjen ihmisten mahdollisuudeks tosi vahvasti, tiettyjen kohde-ryhmien mahdollisuudeks. (Haastateltava 13.)

Osallistuminen projektien kulttuuritoimintaan - kuten katutanssiin - voi olla keino luoda matalan kynnyksen omaehtoisia osallistumismahdollisuuksia sellaisille nuorille, joiden perheillä ei ole varaa kalliisiin harrastuksiin. Tällöin toiminta ei pyri pelkästään yksilöiden hyvinvoinnin lisäämiseen, vaan vähentämään rakenteellista eriarvoisuutta.

Tutkimuksessa haastatellut toimijat ovat sisäistäneet ajatuksen siitä, että pelkkä kulttuurin tuominen nuorten ulottuville ei välttämättä rakenna osallisuutta (Heikkilä, 2017). Tulosten mukaan nuorten kulttuurisessa osallistamisessa korostuvat kulttuurin kuluttamisen sijaan kulttuurin tuottaminen ja aktiivisen toimijuuden kasvun edistäminen. Kulttuurinen osallistuminen nähdään ennen kaikkea yhteisöllisenä toimintana, mutta samalla sivutaan myös kulttuurisen identiteetin ja oikeuksien kysymyksiä. Kulttuurinen osallisuus on siis lähellä sosiaalista osallisuutta eli kokemusta mahdollisuudesta toteuttaa omaa kulttuuriaan.

Osallistumisen sosiaalinen ulottuvuus

Kun nuorilta itseltään on kysytty näkemyksiä syrjäytymisen syistä, ovat he kokeneet yksinäisyyden ja ystävien puuttumisen merkittävämäksi tekijäksi syrjäytymisen määrittelyssä

kuin ulkopuolisuuden palkkatyöstä tai opiskelusta (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Tämä korostaa yhteiskunnallisen osallisuuden sosiaalista ulottuvuutta. Sosiaalista osallistumista voidaan mitata laskemalla yksilöiden kontaktien määrää (Guillen ym., 2011), mutta syvyyden tai kokemuksellisen ulottuvuuden tutkiminen on haastavampaa. Sosiaalinen osallistuminen ei myöskään automaattisesti tarkoita yksilön sisäistä kokemusta osallisuudesta.

Kaikki tutkimuksen kulttuurisen osallistumisen projektit sisältävät sosiaalisia ja yhteisöllisiä päämääriä. Ne liittyvät hyvinvoinnin edistämiseen, yksinäisyyden vähentämiseen tai sosiaalisen syrjäytymisen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn. Kaikki haastatellut toimijat pitivät yleisesti sosiaalisen tasa-arvon lisäämistä tärkeänä lähtökohtana toiminnalleen. Esimerkiksi maahanmuuttajanuorille suunnattu hanke pyrkii lisäämään osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan. Älä ole! -projekti pyrkii estämään vihapuhetta ja edistämään tasa-arvoa nuoriso-työn ja taiteen avulla. Lisäksi esimerkiksi draamatyöpajat opettavat nuorille ilmaisutaitoja ja rohkeutta ilmaista itseään, jotka ovat tärkeitä sosiaalisia taitoja. Draamaharjoitukset huomioivat diversiteettiin, tasa-arvoon, kulttuurisiin eroihin ja samankaltaisuuksiin liittyviä lähtökohtia. Maaseudulle sijoittuvat hankkeet eivät pelkästään luo osallistumisen mahdollisuuksia, vaan voivat tehdä alueesta vetovoimaisemman nuorten näkökulmasta. Sukupuolisensitiivinen projekti puolestaan pyrkii kulttuurisen ja vapaa-ajan osallistumisen keinoin lisäämään tasa-arvoa.

Haastateltavien mukaan yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä osa osallisuuden kokemusta.

Miten ihminen ite kokee, se on tosi ihan ihmisestä, miten kokee osallisuuden. Mutta se miten mä ite koen, että saa ite vaikuttaa ja saa kokee, että on osa sitä yhteisöä, että on semmonen, ei jää erille muista. Monesti tulee semmonen ulkopuolisuuden tunne, että mä en kuulu tähän hommaan mukaan. (Haastateltava 15.)

Mun mielestä osallistuminen on parhaimmillaan

sitä, että sä saat olla osa jotakin ryhmää, jossa sä saat tehdä toimintaa, jossa näkyy myös sun kädenjälki. Sitä on mun mielestä parhaimmillaan osallistuminen. Sitten taas osallisuus, niin täytyy oikein miettiä, no se on sit ehkä jatkoa tolle samalle, että olet ottanut osaa johonkin toimintaan ja se toiminta ei olis ikäänkun samankaltaista ilman sitä sun panostas. Jotenkin parhaimmassa tapauksessa se jäisi jotenkin puuttelliseksi tai jotenkin, että se on niin osiensa summa, että jos sieltä otettais, jos puhutaan vaikka ryhmästä, jos sieltä otetaan se yksikin jäsen pois niin heti se dynamiikka ryhmässä sekä sisältö, mikä sieltä syntyy, muuttaa muotoaan. (Haastateltava 11.)

Että antaa jotakin johonkin yhteiseen juttuun ja sitten myös saa sitä. (Haastateltava 14.)

Vaikka sä kuuluisit johonkin ryhmään, sulla on kaveriyhteisö tai mikä tahansa yhteisö, niin se voi olla, että se nuori ei silti tunne, että on jotenkin niinkun se kuulumisen tunne, ei välttämättä toteudu silti, että kuuluis siihen. Se vaan on siinä. (Haastateltava 13.)

Lainauksista käy ilmi yksilön tarve kuulua ryhmään ja olla osa suurempaa kokonaisuutta. Nuorille pyritään antamaan tunne yhteisöön osallistumisen merkityksellisyydestä, mutta myös siitä, että nuoren panos projektille on tärkeä: ilman sitä kokonaisuus ei olisi samanlainen. Kiilakosken ja Tervahartialan (2015) mukaan osallisuus edellyttää nuoren kokemusta siitä, että ympäröivässä yhteisössä uskaltaa toimia eri tavoilla ja omana itsenään. Aktiivinen toimijuus onkin parhaimmillaan sitä, että saa toteuttaa itselle tärkeitä asioita ja pystyy sitä kautta vaikuttamaan ympäröivään yhteisöön.

Yksinäisyyteen liittyvä sosiaalisten kontaktien puute on merkittävä nuorten syrjäytymistä aiheuttava tekijä (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Kulttuurisen osallistumisen hankkeissa syrjäytymisen ehkäisy onkin keskeinen tavoite, ja monet projektit (esimerkiksi peli-, teatteri-, musiikki- ja sarjakuvatyöpajat) yrittävät tavoittaa sellaisia nuoria, jotka eivät luontaisesti osallistu kulttuurisen toimintaan tai taiteen tekemiseen. Osa huomio syrjäytymisen ehkäisyssä

laajemman yhteiskunnallisen kontekstin:

Siitä lähetään siitä sosiaalisesta ja siitä toimijuudesta, sosiaalisesta osallisuudesta. Mää koen niin, että ei voi olla yhteiskunnallisesti osallinen, jos et oo ensin sosiaalisesti osallinen, eli siinä kun tuetaan sitä nuorta siinä identiteetin kasvussa ja minän kehittämisessä ja kaikessa siinä, siinä pystytään antamaan palikoita siihen osallisuuteen ja osallistumisen kokemukseen. [...] Meilläkin on ajatuksena näissä toiminnoissa, että tuetaan sitä integroitumista ja löytyy niitä mielekkäitä vapaa-ajan tekemisiä ja löytyy sitä semmosta, että miten kytkeytyä. Sitä kautta tulee sitten se yhteiskunnallinen osallisuus. (Haastateltava 1.)

Ehkä se osallisuus, että nuori kokee olevansa osa jotakin muutakin, kun omaa sitä perhettä tai osa yhteisöä, yhteisöjä, yhteiskuntaa ja se, että tavaltaan pystyis jotakin tekemään sen parantamisen suhteen. (Haastateltava 10.)

Osallistuminen projektiin luo mahdollisuuden ja alun laajempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Tällöin on keskeistä, että nuori saa päättää ja kokee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä. Monissa vastauksissa korostettiin myös pienin askelin tapahtuvaa sosiaalista osallistumista ja projektin tuomaa mahdollisuutta harjoitella ja opetella tärkeitä sosiaalisia taitoja.

Kyllähän se niinkun ryhmähenkeä ja sitä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja kehittää, kun toimitaan ryhmässä. Ihmiset tulee tutummiksi ja päästään harjottelemaan niitä vuorovaikutustaitoja ylipäätään, keskustelu ja miten vaikutetaan asioihin. (Haastattelu 12.)

Pienten muutosten mahdollistaminen ja rakensäilyminen nuorten elämässä voi toimia suuremmassa roolissa kuin aina ymmärretään. Kiilakosken ja Tervahartialan (2015) mukaan nuorten osallistuminen ei näyttäydä ulkopuolisille suurina elämänmuutoksina, vaan muutos voi olla pieniä sisäisiä askelia siinä, miten nuori uskaltaa ottaa aktiivisempaa roolia ryhmässä ja tuoda omia näkemyksiään esille.

Ryhmässä toimiminen mahdollistaa yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden kokemusten syntymisen. Toiminnallisuus eli konkreettinen yhdessä tekeminen nostetaan tärkeäksi lähtökohdaksi sosiaaliselle osallistumiselle:

Kyllä, kun sulla on joku juttu mitä teet, se rikkoo sen jään. Jos sulla ei oo mitään, siinä on vähän hankalampi jutella toisen kanssa. Se on ihan mielettömän iso juttu mun mielestä, että tekemisen kautta. Se on jotenkin, että hiljaisemmatkin ja ujut uskaltaa. Siinäkin sen tekemisen kautta tuot ittees esille, annat ittestäs ilman puhumistakin. (Haastateltava 15.)

Mutta se nyt ehkä olis sellanen spontaani yhteisöllisyyden kokemus, mikä niinkun tuli toiminnasta, oli ehkä parasta. (Haastateltava 11.)

Toiminnassa korostuu myös vuorovaikutuksen ei-verbaali puoli, mikä on myös merkittävä osa yhteisöllisyyden kokemuksen rakentumista. Yhteisöllisessä tekemisessä korostuu kohtaaminen sekä fyysinen läheisyys sellaisten nuorten kesken, jotka eivät muuten välttämättä viettäisi aikaa keskenään (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Sosiaaliset kontaktit lisääntyvät, mikä on tärkeää syrjäytymisen ehkäisyn kannalta (Gretschel & Myllyniemi, 2017).

Nuorten sosiaalisessa osallistamisessa korostuvat sekä muodollinen että epämuodollinen puoli (Dieckhoff & Gash, 2014; Guillen ym., 2011). Yhtäältä on kyse muodollisesta osallistumisesta, jolloin nuori osallistuu projektiin, jolla pyritään aktivoimaan ja edistämään yksilön hyvinvointia laajemmin. Toisaalta sosiaalisen osallistumisen epämuodollinen puoli halutaan tuoda projektien toiminnassa esiin, jolloin tilaa jää sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja yhdessäololle. Jos osallistuminen nähdään prosessina, sosiaalinen osallistuminen ja osallisuus ovat edellytys yhteiskunnalliselle osallistumiselle laajemmin. Esimerkiksi kulttuurisen identiteetin vahvistuminen tapahtuu jonkin ryhmän tai yhteisön kautta, johon nuori voi peilata omaa elämäänsä.

Osallistumisen taloudellinen ulottuvuus

Kulttuurisen osallistumisen taloudellinen ulottuvuus tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sellaisten taloudellisten esteiden purkamista, jotka estävät nuorten pääsyn kulttuurisen ja taiteellisen osallistumisen piiriin. Kaikissa tutkimuksen kohteissa nuorten osallistuminen ei edellytä taloudellisia resursseja. Ennemminkin päinvastoin, toiminnoilla pyritään saavuttamaan juuri niitä nuoria, joilla ei ole mahdollisuutta tai motivaatiota osallistua esimerkiksi taideopistojen toimintaan.

Laajan määritelmän mukaan taloudellinen osallistuminen tarkoittaa pääsyä työmarkkinoille ja kulutusyhteiskuntaan. Useimmissa tutkimuksissa taloudellista osallistumista tarkastellaan osallistumisena työmarkkinoille (Cobley, 2013; Khoo, 2010; Lieketseng & Lorenzo, 2016). Työelämään pääsy on tärkeä osa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta (Raivio & Karjalainen, 2013) eli syrjäytymisen ehkäisyä. Tutkimuksen haastateltavien mukaan osallistumisen taloudellinen ulottuvuus onkin tärkeää erityisesti nuoren työelämätaitojen ja työllistymisen vahvistamisen kannalta.

Landebuusti -hankkeen tavoitteena on opettaa nuorille yrittäjyyteen liittyviä taitoja organisoimalla tapahtumia ja vapaa-ajanviettopaoloja. Monikulttuurisessa projektissa taas kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien integroimiseen suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, mikä tarkoittaa samalla tarvittavien työelämätaitojen oppimista. Pelialan projektissa pyrkimyksenä on lisätä osallistujien resursseja työllistyä peliteollisuuden pariin. Jyväskylän kaupungin järjestämät media- ja käsityöpajat taas edistävät nuorten työelämätaitoja luovalla alalla.

Jelmu ry./Tanssisali Lutakko on esimerkki osallistavasta toiminnasta, joka ei varsinaisesti ole projekti. Lutakko on tunnettu keikkapaikka Jyväskylässä ja se toimii pääasiassa vapaaehtoistyön avulla. Jelmu ei vaadi keikkojen järjestämiseen nuorilta aikaisempaa kokemusta; motivaatio työskennellä musiikin parissa riittää. Jelmu kouluttaa vapaaehtoisia nuoria ”johtamaan” musiikkiklubia, toimimaan tarjoilijoina, portsaareina tai lipunmyyjinä. Nuoret saavat mahdol-

lisuuden osallistua taiteellisen järjestön toimintaan ja hankkivat samalla itselleen työelämän kokemusta ja taitoja.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnassa opetellaan työelämässä tarvittavia taitoja, joilla voi olla vaikutusta nuoren elämään ja hyvinvointiin laajemminkin.

Ajatus on se, että jossakin vaiheessa täällä tapahtus hyviä asioita, että se opiskelu ja sitä kautta työelämä olis mahdollinen. Varmaan niinkun kaikki ruokkii kaikkea. (Haastateltava 2.)

Tietysti sekin, että jos vuorovaikutustaitoja oppii ja ryhmässä toimimista niin kyllä sekin niitä työelämävalmiuksia kehittää. Sitten taas ihan perustyöelämään just se, että tulen ajoissa teemmään asioita, sosiaalisen vahvistamisen taidot, että pystytään olemaan yhteisössä, jakamaan asioita, kertomaan omia mielipiteitä, niin näähän on ihan näitä perustyöelämätaitoja, mitä opetetaan. (Haastateltava 13.)

Mut sit ehkä joillekin on semmostakin, että esimerkiksi yksilötyössä niin jotkut on tarvinnu vähän semmosta tsemppausta, että uskaltaa vaikka mennä työhaastatteluun tai hakee jotain harjoittelupaikkaa... Myös sitä huomannu, että tän toiminnan kautta on alkanu miettiä vaikka sitä omaa alavalintaa tai löytäny jonkun kiinnostavan alan ja lähteny hakeutumaan sitä kohti. (Haastateltava 5.)

Projektit voivat tarjota keinoja ja rohkaista nuorta omaksumaan uusia taitoja ja ajatusmalleja. Haastateltavat näkevät projektin hyödyt esimerkiksi työelämä- ja sosiaalisten taitojen lisääntymisenä sekä itsetunnon ja itsetunteuksen parantamisena. Samoin ne voivat tarjota nuorelle mahdollisuuden edetä eteenpäin, josta voi seurata vapaaehtoistyöstä hakeutuminen vertaisohjaajaksi, mikä voi auttaa nuorta työllistymään.

Osallistumisen taloudellinen ulottuvuus tarkoittaa työelämään pääsyn lisäksi osallistumista kulutusyhteiskuntaan (Cobley, 2013). Vaikka taloudellisen osallistumisen puute kaventaa ihmisten yhteiskunnallista osallistumista, kult-

tuurinen ja sosiaalinen osallisuus voi osaltaan myös korvata kulutusyhteiskunnan jäsenyyttä.

Taide inspiroi ihmisiä eteen päin ja mitä aatelen mikä mun omassa ohjaamisessa on keskiössä että monesti ihmiset ettii itteensä ulkoapäin, ulkoisista tekijöistä. Mä aattelen että sen sijaan että ettittäs itteemme ulkoapäin meidän pitäis lähteä luomaan itteemme sisältä päin, koska silleen se omakin minä löytyy. Ja taide ja tämmöset on hirveen vahva väline, että lähtee ettimään ja luomaan itteensä sitä kautta. (Haastateltava 15.)

Lainauksessa korostuu pyrkimys vahvistaa sisäisen kutsumuksen löytämistä ja identiteetin rakentamista muuten kuin ulkoapäin tulevien vaikutteiden kautta.

Kulttuurisen osallistumisen taloudellinen ulottuvuus kiinnittää huomiota niihin resursseihin sekä kulttuurisen ja sosiaalisen pääomaan, joita nuorten on mahdollista hankkia projekteihin osallistumalla. Nuorten taloudellisen osallisuuden rakentaminen voidaan nähdä prosessina, jossa osallistumisen sekä osallisuuden kokemukset tuottavat erilaisia hyödynnettäviä pääomia. Osaltaan nämä pääomat ovat vaihdettavissa myös toisiinsa (esim. Bourdieu, 1986) ja ne tuottavat lisäarvoa, mikä voi helpottaa esimerkiksi nuorten työllistymistä.

Osallistumisen poliittinen ulottuvuus

Kaikki tutkimuksen kulttuurisen osallistumisen projektit pyrkivät antamaan nuorille äänen ja näin lisäämään heidän vaikutusmahdollisuuksiaan omaan elämäänsä, minkä voi määritellä poliittiseksi tavoitteeksi. Lisäksi niissä pyritään myös saavuttamaan laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta eli kouluttamaan nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi. Esimerkiksi maaseudun kehittämishankkeissa pyritään lisäämään paikallisten ihmisten osallistumista yhteisökehittämiseen ja lisäämään heidän vastuutaan kotiseudusta ja elinympäristöstään. Joissakin haastatteluissa korostuu nuorten kannustaminen osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, esimerkiksi miettimällä oikeuden-

mukaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tärkeää on saada voimaantumisen kokemuksia, jotta voi nähdä, että omalla toiminnallaan pystyy poliittisesti vaikuttamaan ympäröivään yhteiskuntaan:

Meidän yks ajatus on myöskin se, että nuoret jotenkin täällä vahvistuis esimerkiksi siinä, että he sanoisivat mielipiteitään, että niistä yhteiskunnallisista asioista keskustellaan, että ei oo semmosia tabuasioita. Täällä käydään välillä melko syvällisiäkin keskusteluja maailman menosta ja yhteiskunnasta ylipäätään, mikä on oikeudenmukaista ja mikä ei oo. Vaikka se on tyhmä sana se voimaantuminen, mutta mä näen, että se tapahtuu myös suhteessa tuohon poliittiseen. Että huomaa, että pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan tähän maailman menoon. Olipa se sitten minkä [kautta]tahansa. Jollekin se on taiteen kautta, jollekin se on musiikin kautta, jollekin se on sitä, että ollaan siellä somessa. (Haastateltava 2.)

“Valppaus” on poliittisen toimijuuden vahvistumista, jonka kautta nuoret mahdollisesti oppivat nostamaan poliittiseen keskusteluun ajankohtaisia asioita. Nuorten osallistuminen esimerkiksi teatterin tai musiikin tekemiseen voi sisältää poliittisen ulottuvuuden:

Nuorilla on tosiaan päivän politiikkaan ollu näissä meidän käsikirjoittamissa näytelmissä oma sanomisensa ja aika painavasti ja selkeästikin viestejä. Että kyllä se on hirveän voimakas semmonen väline tuoda omia ajatuksia ja yhteisiä ajatuksia muotoilla nähtäväksi muille ihmisille. (Haastateltava 7.)

Keskustelua nuorten poliittisesta toiminnasta on leimannut ongelmalähtöisyys. Nuorten alhainen äänestysprosentti ja vähäinen kiinnostus muodolliseen politiikkaan on aiheuttanut huolta päättäjissä ja mediassa (Niilola, 2017). Myös nuorten sosiaalinen syrjäytyminen ja marginalisaatio vähentävät yhteiskunnallista ja poliittista osallistumista (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Vaikka tutkimuksen projektien kohderyhmissä on ns. syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, ei kukaan haastateltava kokenut,

etteivät heidän toimintaansa osallistuvat nuoret olisi olleet kiinnostuneet yhteiskunnallisista asioista. Muodollisen poliittisen toiminnan sijaan nuorten kiinnostus kohdistuu elämäntyyliin, arkisiin valintoihin ja kuluttamiseen sekä sosiaalisen median tarjoamiin poliittisiin mahdollisuuksiin. Voidaankin puhua henkilökohtaisten asioiden politisoitumisesta, mikä näkyy ruohonjuuritason toimintana ja yksilöllisen poliittisen toiminnan lisääntymisenä (Vuorio, 2019; Rytioja & Kallio, 2018, s. 8).

Nuorille tyypillisemmän, epämuodollisen poliittisen vaikuttamisen rooli tunnustetaan projekteissa laajasti, ja se nähdään tärkeänä nuorten pyrkimyksenä vaikuttaa yhteiskunnassa. Toisin sanoen projektit tunnistavat nuorten “arkisen osallistumisen” ja “koetun yhteiskunnallisuuden” (Rytioja & Kallio, 2018). Vastauksissa korostuu epämuodollinen poliittinen vaikuttaminen, joka liittyy elämäntyyliin, taiteen ja kulttuurin tekemiseen. Tätä ei aina tunnisteta poliittiseksi vaikuttamiseksi.

Sosiaalinen media mahdollistaa uusia osallistumisen tapoja poliittisiin prosesseihin ja ne ovat suosittuja erityisesti nuorten keskuudessa (Pekkarinen & Myllyniemi, 2019). Myös uudet teknologiavälitteiset taiteen tekemisen ja jakamisen muodot lisäävät nuorten mahdollisuutta vaikuttaa ja tuoda itselleen tärkeitä asioita yhteiskunnalliseen keskusteluun (Eglinton ym., 2017; Lepola & Kokko, 2015). Puuronen ja Saari (2017) muistuttavatkin, että jos halutaan saada kokonaiskuva nuorten kiinnostuksesta yhteiskunnallisiin asioihin ja heidän vaikuttamispyrkimyksistään, ei pidä tarkastella pelkästään muodollista poliittista toimintaa.

Toisaalta osallistamistoimintaan suhtauduttiin myös kriittisesti.

Joo siis tää on taas toinen tää sana osallisuus ja osallistuminen, se on niin hirvittävä sana, että mua oksettaa, koska aina mua itteeni inhoittaa semmonen näennäinen osallistaminen. Tiiäkö kysyn sulta tässä nyt minkälaiset värit haluat tähän meidän huoneeseen. Oot silleen, että punanen ja sininen, ja kun tää on valmis, se on musta ja valkonen. [...] Vähän niinkun se kulttuuri, että mua aina tuskastuttaa ihmisten kanssa, kun

mietitään jotain osallistamisen valttikortteja ja osallistamisleirejä. Miks me ei vaan kysytä ja sit tehdä niinkun ne vastaa! (Haastateltava 9.)

Haastateltava miettii, että nuorille annetaan näennäinen mahdollisuus valita, joka ei tosiasiassa välttämättä näy toiminnan lopputuloksessa. Kiilakoski (2017) puhuukin palvelujärjestelmien residenssistä muutoksia kohtaan, jolloin erilaiset toimet nuorten kuulemisen lisäämiseksi eivät välttämättä konkretisoidu käytännön tasolla. Vaikka epämuodollinen poliittinen osallistuminen nähdään tärkeänä, voi kysyä, missä määrin se oikeasti luo vaikutusmahdollisuuksia niihin yleisempiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jotka nuoria koskevat.

Tutkimuksessa haastateltujen aikuisten mukaan nuoret eivät ole välinpitämättömiä yhteiskunnallisten tai poliittisten asioiden suhteen, vaan heillä on mielipiteitä ja näkemyksiä, jotka ohjaavat myös heidän toimintaansa. Kulttuuri on tärkeä väline, jonka avulla nuoret voivat ilmaista poliittisia näkemyksiään ja ajaa aktiivista kansalaisuutta. Nuoria rohkaistaan määrittelemään ja tuottamaan omaa kulttuurista sisältöä. Tämä sopii käsitykseen, että nuorten poliittinen toiminta on epämuodollisempaa.

Vaikuttaminen taiteen kautta ei välttämättä liity pelkästään päätöksentekoon tai sisältöjen tuottamiseen, vaan sitä voidaan harjoittaa myös osana taiteen kokemisen prosessia (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Se että nuoret pystyvät määrittämään omia rajojaan sekä kokeilemaan ja kuvittelemaan erilaisia tapoja toimia, voidaan nähdä poliittisen toimijuuden vahvistumisena. Osallisuuden poliittinen ulottuvuus tarkoittaa laajimmillaan nuorten kokemusta siitä, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa heidän elämänsä koskeviin asioihin. Taide ja kulttuuri-toiminta voi toimia nuorille mahdollisuutena kokeilla turvallisesti omia rajoja ja tehdä erilaisia valintoja (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015) eli välineenä poliittisen toimijuuden rakentumiselle.

Johtopäätökset

Tutkimuksessa haettiin vastausta siihen, miten kulttuuriin liittyvällä toiminnalla pyritään edistämään nuorten laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Tulosten mukaan nuorten osallistumisessa voidaan nähdä eri tasoja tai syvyyksiä, kuten jonkun ryhmän toimintaan osallistuminen tai kokonaan omaehtoinen toiminta. Eri tapoja osallistua ei voida arvottaa keskenään, koska osallisuuden kokemuksen syntymisessä voi esimerkiksi ulospäin passiivisena näyttäytyvä osallistuminen olla kuitenkin yksilön tasolla merkittävä askel. Haastateltavien mukaan nuorten osallistamisella kulttuuritoimintaan pyritään vahvistamaan heidän osallisuuttaan sekä yhteisöllisyyden kokemuksena että aktiivisempaan toimijuuteen. Nuorten kulttuurisessa osallistamisessa korostuvat kulttuurin kuluttamisen sijaan kulttuurin tuottaminen ja toimijuuden vahvistuminen. Ryhmässä tapahtuva luova ja vapaamuotoinen toiminta voi tarjota arvokkaita kokemuksia oman toiminnan merkityksellisyydestä. Kokemus kyvystä vaikuttaa myönteisesti omaan ja muiden elämään voi herättää nuorissa kiinnostuksen vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.

Demokraattinen yhteiskunta edellyttää vapaaehtoista ja kansalaisten omista intresseistä nousevaa osallistumista ja osallisuutta (Siisiäinen, 2010). Kyse on ideaalista, minkä tavoittelu edellyttää myös ns. osallistamista eli nuorten kasvattamista osallisuuteen. Laajempi yhteiskunnallinen osallistuminen koostuu erilaista osallistumisen ulottuvuuksista, jotka voidaan luokitella kulttuuriseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen. Tutkimuksemme tavoitteena on ollut tutkia luokittelun avulla, miten nuoria osallistetaan kulttuuritoiminnan avulla. Tutkimuksemme tulosten perusteella nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden rakentumisesta tai rakentamisesta on kyseessä moniulotteinen ja hienovarainen prosessi, jossa pienet ja usein melko huomaamattomat teot tai hetket voivat olla yksilön kannalta ratkaisevia. Haastateltavien näkemykset osallisuuden rakentumisesta kyseenalaistavat nykyiset tavat tutkia ja arvioida

osallistumista määrällisten mittareiden avulla. Turhan usein yhteiskunnallisia toimintoja ja palveluja arvioidaan ja arvotetaan mitattavien tulosten kautta, ja ne pienet prosessit, jotka edistävät yksilöiden kiinnittymistä yhteisöihin ja yhteiskuntaan, jäävät tunnistamatta.

Nuorten kanssa toimivien näkemysten mukaan kulttuuriin osallistumisen sosiaalista, taloudellista ja poliittista ulottuvuutta pitää tarkastella laajojen määritelmien kautta. Näin voidaan tuoda näkyviin sellaisia ilmiöitä ja prosesseja, joita ei välttämättä muuten pystytä tunnistamaan. Esimerkiksi jos nuorten poliittista osallistumista tarkastellaan vain muodollisen poliittisen osallistumisen kautta, näyttäytyvät nuoret passiivisempina kansalaisina kuin he todellisuudessa ovat. Haastatteluista kävi ilmi nuorten moninaiset tavat ilmaista mielipiteitään ja harjoittaa yhteiskunnallista aktiivisuutta, eikä tämä välttämättä heijastu äänestysaktiivisuutena. Jos taloudellista osallistumista mitataan vaan työllistymisen kautta, jää huomaamatta erilaisten pääomien kertymisen prosessi, jossa nuorten hyvinvointia ja edellytyksiä osallistua opiskelu- ja työelämään parannetaan. Myöskään osallistumisen sosiaalista ulottuvuutta ei saisi tarkastella muodollisena osallistumisena ja jäsenyytenä, sillä yhteisöllisen toiminnan ja yhdessä tekemisen merkitys on keskeistä osallisuuden kokemuksen syntymisessä. Toisin sanoen se, miten tutkitaan ja määritellään vaikuttaa siihen, millaisina yhteiskunnallisina osallistujina nuoret näyttäytyvät.

Erilaisten nuorten osallistamistoimenpiteiden taustalla on oletus siitä, että nuorten osallistumattomuus ja osattomuus ovat yhteiskun-

nassamme ongelma ja merkittävä syrjäytymistä aiheuttava tekijä. Mistä nuoret sitten ovat osattomia? Nuorten kanssa työskentelevien mukaan monilta nuorilta puuttuu nykyään yhteisöjä, joihin kuulua, joissa toimia ja tulla hyväksytyksi omana itsenään sekä saada onnistumisen kokemuksia. Digitaalinen maailma on lisännyt virtuaalista yhteisöllisyyttä, mutta samalla kokemukset ryhmän jäsenyydestä ovat heikentyneet. Postmodernissa maailmassa kuulumisen ja yhteisöllisyyden kokemusten rakentaminen onkin haastavaa. Kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvä lä toiminnalla pystytään lisäämään nuorten yhteyksiä toisiin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Nuorten kulttuurinen osallistuminen ei lisääny kuitenkaan pelkästään kulttuuritarjontaa lisäämällä. Todennäköisesti tästä hyötyisivät eniten ne nuoret, jotka osallistuvat jo muutenkin. Oikein kohdennetulla osallistavalla toiminnalla pystytään näin lieventämään myös rakenteellista eriarvoisuutta.

Tutkimuksessa keskityttiin nuorten kanssa työskentelevien käsityksiin osallistumisesta ja osallisuudesta. Olisi tärkeää tutkia myös nuorten näkökulmaa eli kokemusta siitä, miten osallistuminen ja osallisuuden kokemus lisääntyvät, ja mitkä ovat olleet niitä merkittäviä tekijöitä tässä prosessissa. Tai vastaavasti, mitkä ovat estäneet tai rajoittaneet yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksen rakentumista. Mikäli kulttuurisen osallistumisen tutkimuksessa tarkastelu keskittyy liikaa taidelaitoksiin, jää kolmannella ja neljännellä sektorilla tehty työ tunnistamatta sekä lisäksi monet kulttuuriin ja taiteeseen liittyvät itseilmaisuuden muodot.

Lähteet ja kirjallisuus

Medialähteet

- Vuorio, J. (2019). Aikuiset ovat saamattomia, joten lukiolaiset ryhtyvät perjantaina lakoon ilmaston puolesta. *Helsingin Sanomat* 10.1.2019. URL: www.hs.fi/kaupunki/art-2000005960512.html
- Niilola, M. (2017). Hätkähdyttävä tieto: Harvempi kuin joka kolmas nuori äänesti viime kunta-vaaleissa. *Yle Uutiset* 20.3.2017. URL: yle.fi/uutiset/3-9519369

Tutkimuskirjallisuus

- Ahola, S., Hiltunen, M., Kuusela, K., Koivula, E., Kolar, H., Linnamaa, L., Riikonen, U., & Rissanen, V. (2010). *Rälläkkä ja sivellin: taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi*. Rovaniemi: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. URL: www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/paatytneet-hankkeet/nuorten-hyvinvoinnin-ankkurit/Rallakka_ja_sivellin_julkaisu.pdf
- Anttiroiko, A.-V. (2003). Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa P. Bäcklund (toim.) *Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen* (11–31). Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 5/2003.
- Bauman, Z. (2005). *Work, Consumerism and the New Poor*. New York: Open University Press.
- Bourdieu, P. (1986). Forms of capital. Teoksessa J.F. Richardson (toim.) *The Handbook of Theory Research for the Sociology of Education* (241–258). New York: Greenwood Press.
- Bäcklund, P. & Kallio, K. (2012). Poliittinen toimijuus julkishallinnon lapsi- ja nuorisopolitiisessa osallistumisretoriikassa. *Alue ja Ympäristö*, 41 (1), 40–53. URL: www.ays.fi/alue-ja-ymparisto-lehti/arkisto/pdf/aluejayymp_2012_1_s40-53.pdf
- Cleaver, F. (2001). Institutions, Agency and the Limitations of Participatory Approaches to Development. Teoksessa U. Kothar & B. Cooke (toim.) *Participation: the new tyranny?* (36–55). London: Zed Books.
- Cobley, D.S. (2013). Towards economic participation: examining the impact of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities in India. *Disability & Society*, 28 (4), 441–455. DOI: 10.1080/09687599.2012.717877
- Dieckhoff, M. & Gash, V. (2014). Unemployed and alone? Unemployment and social participation in Europe. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 35 (1/2), 67–90. DOI: 10.1108/IJSSP-01-2014-0002
- DiMaggio, P. & Mukhtar, T. (2004). Arts participation as cultural capital in the United States, 1982-2002: Signs of decline? *Poetics* 32, 169–194. DOI: 10.1016/j.poe.2004.02.005
- Eglinton, K.A., Gubrium, A. & Wexler, L. (2017). Digital Storytelling as Arts-Inspired Inquiry for Engaging, Understanding, and Supporting Indigenous Youth. *International Journal of Education & the Arts*, 18 (5). URL: www.semanticscholar.org/paper/Digital-Storytelling-as-Arts-Inspired-Inquiry-for-Eglinton-Gubrium/e64ab72bbf13806b-0bae455e564ce63e104ff88e
- Guillen, L., Coromina, L. & Saris, W. E. (2011). Measurement of social participation and its place in social capital theory. *Social Indicators Research*, 100 (2), 331–350. URL: www.jstor.org/stable/41476397
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) (2012). *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118/2012.
- Gretschel, A. & Myllyniemi, S. (2017). *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillislisäyteen/aineistonkeruu*. Nuorisotutkimusseuran erillisjulkaisu. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/nuorisobarometrin-erillislisayte
- Heikkilä, R. (2017). Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 6–19. DOI: 10.17409/kpt.60095
- Hyppä, M. (2013). *Kulttuuri pidentää ikää*. Helsinki: Duodecim.
- Jakonen, M. (2017). *Vastatieto: tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä*. Helsinki: Eduskunta. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 1/2017. URL: www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_1+2017.pdf
- Jancovich, L. (2017). The participation myth. *International Journal of Cultural Policy*, 23 (1), 107–121. DOI: 10.1080/10286632.2015.1027698
- Joonas, T. (2017). Safeguarding Cultural Rights of Sami Children and Youth in Finland, with Special Emphasis on the Linguistic Part of Cultural Identity - Current Challenges. *The Yearbook of Polar Law IX* (2017), 109–129. DOI: 10.1163/22116427_009010006
- Järvelä, M., Lanki, T., Ratinen, I., Kortetmäki, T., Huttunen, S. & Turunen, A. (2018). *Osallista*

- minen ilmastopolitiikassa. Suomen ilmastopaneeli Raportti 1/2018. URL: urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018092436449
- Kaitavuori, K. & Miller, A. (2007). *Nuoret ja kulttuurinen osallisuus*. Helsinki: Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry. URL: www.pedaali.fi/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Nuoret-ja-kulttuurinen-osallisuus.pdf
- Kalmi, P., Maliranta, M. & Alanko, S. (2019). Kohti tiiviimpää vuorovaikutusta koulujen taloustieteen opetuksen ja taloustieteen välillä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115. vsk, 4/2019, 604–619. URL: www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/11/KAK_4_2019_WEB-26-41.pdf
- Kangas, A. (2017). *Removing Barriers – Participative and Collaborative Cultural Activities in KUULTO Action Research*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisuja 44/2017. URL: www.cupore.fi/en/publications/cupore-s-publications/removing-barriers
- Kangas, A. & Sokka, S. (2015). Cultural access and activation: Civic participation in local sustainable communities. Teoksessa S. Hristova, M. Šešić, & N. Duxbury (toim.) *Culture and Sustainability in European Cities: Imagining Europolis* (141–153). Routledge Studies in Culture and Sustainable Development. URL: jyx.jyu.fi/handle/123456789/52918?locale-attribute=fi
- Kangas, A., Sokka, S., Itkonen, H. & Jakonen, O. (2018). *Aktiiviset osallistujat – Kuntalaiset kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kehittäjinä*. Kuntalisan kehittämissäätiön Julkaisu 13/2018. URL: kaks.fi/wp-content/uploads/2018/02/aktiiviset-osallistujat-kuntalaiset-kulttuuri-ja-liikuntapalvelujen-kehittajina.pdf
- Karttunen, S. (2012). *Uudenlaisilla menetelmillä uutta tietoa kulttuurin saavutettavuudesta*. Hyvinvointikatsaus 2/2012. Helsinki: Tilastokeskus.
- Khoo, S.-E. (2010). Health and Humanitarian Migrants' Economic Participation. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 12, 327–339. DOI: 10.1007/s10903-007-9098-y
- Kelly, U. (2004). Confrontations with power: moving beyond 'the tyranny of safety' in participation. Teoksessa S. Hickey & G. Mohan (toim.) *Participation. From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation in Development* (205–218). London: Zed Books. URL: bradscholars.brad.ac.uk/handle/10454/2984
- Kiilakoski, T. (2017). ”Niillähän se on se viimeinen sana” – nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa A. Toom, M. Rautiainen & J. Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus – Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa* (253–282). Kasvatustalan tutkimuksia 75. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kiilakoski, T., Nivala, E., Ryyänen, A., Gretschel, A., Matthies, A.-L., Mäntylä, N., Gellin, M., Jokinen, K. & Lundbom, P. (2012). Demokraatiaremontin työkaluja. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (249–272). Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118/2012. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M. (2015). Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vuosikirja 2015, 31–67. URL: www.researchgate.net/publication/303281530_Taiteen_osallisuuden_osallisuuden_taide_-_Tulkintoja_taidelahtoisien_menetelmien_kaytosta_koulussa_The_art_of_participation_participation_through_art_-_interpretations_on_the_use_of_art-based_methods_in
- Kothari, U. & Cooke, B. (edit.) (2001). *Participation: the new tyranny?* London: Zed Books.
- Kotilainen, S. & Olkkonen, S. (2017). Nuoret dokumenttiteatterin tekijät kansatutkijoina. *Kulttuuripoliittikan tutkimuksen vuosikirja*, 3(1), 22–31. DOI: 10.17409/kpt.63279
- Kunze, L. & Suppa, N. (2017). Bowling alone or bowling at all? The effect of unemployment on social participation. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 133, 213–235. DOI: 10.1016/j.jebo.2016.11.012
- Laine, S. & Hartman, M. (2020). *Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taide-testaajat-hankkeessa*. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 150/2020. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/taide-testaajat_web.pdf
- Lepola, O. & Kokko, V. (2015). *Nuoret poliittisina toimijoina: äänestäminen ei riitä*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 5/2015. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma05_nuoret_poliittisina_toimijoina.pdf
- Lieketseng, N. & Lorenzo, T. (2016). Enhancing the public sector's capacity for inclusive economic participation of disabled youth in rural communities. *African Journal of Disability*, 5 (1). DOI: 10.4102/ajod.v5i1.189
- Mandiola, S. (2016). Paradigms of participation in the National Council for Culture and Arts: challenges on representation, recognition, access to creation and reception in post-dictatorship Chilean public cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 24 (2), 164–185. DOI: 10.1080/10286632.2016.1156099
- Mehtäläinen, J., Niilo-Rämä, M. & Nissinen, V.

- (2017). *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet*. Kansainvälisen ICCS 2016 –tutkimuksen päätulokset. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. URL: www.ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120
- Meriluoto, T. & Litmanen, T. (toim.) (2019). *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian*. Tampere: Vastapaino.
- Nivala, E. (2010). Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa I. Tanskanen & E. Timonen-Kallio (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä* (18–25). Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Nummelin, S. (2011). *Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä*. Tutkimuskatsauksia 1/2011. Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö: Turun kaupunki. URL: www.kalenteri.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsauksia_2011-1.pdf
- O'Hagan, J. (2016). European statistics on cultural participation and their international comparability. *International Journal of Cultural Policy*, 22 (2), 291–303. DOI: 10.1080/10286632.2014.973870
- Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) (2019). *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140/2020. URL: www.tietoaanuoista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf
- Puuronen, V. & Saari, K. (toim.) (2017). *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 192/2020. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa T. Era (toim.) *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156/2013. URL: urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6
- Renko, V., Ruusuvirta, M., Forsell, S. & Häyrynen, M. (2018). *Kulttuurialan kolmannen ja neljännen sektorin rooli. Katsaus kulttuurialan kolmannen ja neljännen sektoriin kuntien kulttuuritoiminnassa sekä paikallisessa ja alueellisessa kehittämisessä*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistäitiö Cupore. Cuporen työpapereita 8/2018. URL: www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kolmas_sektori_tyopaperi.pdf
- Richardson, A. (1983). *Participation*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Romakkaniemi, M., Lindh, J. & Laitinen, M. (2018). *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147. Kela: Helsinki. URL: urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802063157
- Rytioja, A. & Kallio, K. P. (2018). Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakäytäntöjen valossa. *Sociologia*, 1, 6–27. URL: urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2498817
- Saukkonen, P. (2007). *Maahanmuutto, kulttuurien moninaisuus ja kulttuuripoliittikka: Taustatietoja tutkimukselle ja politiikalle*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistäitiö Cuporen verkkojulkaisuja 1/2007. URL: www.cupore.fi/imagetiedostot/2007/monikulttuurisuus_taussatitietoja.pdf
- Siiisiäinen, M. (2010). Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta* 1 (2010), 8–40. URL: urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201610284495
- Siivonen, K., Kotilainen, S. & Suoninen, A. (2011). *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 44/2011. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf
- Stenvall, E. (2013). Osallistu, osallista, ole osallinen – mistä oikein on kyse? *Alue ja ympäristö*, 42 (1), 75–76. URL: www.aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64770
- Soper, K. & Trentmann, F. (2008). *Citizenship and consumption*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Stevenson, D., Balling, G. & Kann-Rasmusen, N. (2017). Cultural participation in Europe: shared problem or shared problematisation? *International Journal of Cultural Policy*, 23 (1), 89–106. DOI: 10.1080/10286632.2015.1043290
- THL (2009). *Kulttuuri kunnan toiminnassa 2019 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta*. *Tutkimuksesta tiiviisti* 45. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin tutkimuslaitos. URL: urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-409-7
- Tolonen, T. (2010). *Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 28/2010. URL: www.elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2010/2/yhteisku.pdf
- Tomka, G. (2013). Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends*, 22 (3–4), 259–264. DOI: 10.1080/09548963.2013.819657
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valtysson, B. (2010). Access culture: Web 2.0 and cultural participation. *International Journal of Cultural Policy*, 16 (2), 200–214. DOI: 10.1080/10286630902902954
- Vesterinen, O., Kynäslähti, H., Mylläri, J., Sintonen, S., & Vahtivuori, S. (2015). *Mediatuottaminen osallisuuden ajan mediakasvatuksessa*. *Media*

-
- & *Viestintä*, 38 (2), 144–156. URL: journal.fi/mediaviestinta/article/view/62096
- Vilmilä, F. (2016). *Taidetyöpaja nuorten elämäntaitojen vahvistajana*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 182/2016. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/elamantaitojen_aarella.pdf
- Violainen, J. (2015). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö Cuporen verkkojulkaisuja 26/2015. URL: www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/jutta-violainen-kulttuuri-osallistumisen-muuttuvat-merkitykset
- Violainen, J. (2016). Participatory turn in cultural policy? An analysis of the concept of cultural participation in Finnish cultural policy. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 19 (1), 59–77. URL: www.idunn.no/nkt/2016/01/participatory_turn_in_culturalpolicy_-_an_analysis_of_the
- Williams, G. (2004). Towards a repoliticization of participatory development: political capabilities and spaces of empowerment. Teoksessa S. Hickey & G. Mohan (toim.) (2004) *Participation. From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation in Development* (92–108). London: Zed Books. URL: www.researchgate.net/publication/255578709_Towards_a_Re-politicisation_of_Participatory_Development_political_capabilities_and_spaces_of_empowerment